

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Філологічний факультет
Кафедра словацької філології

Тетяна Ліхтей

**ІСТОРІЯ СЛОВАЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ПЕРІОДУ РЕАЛІЗМУ ТА МОДЕРНІЗМУ**

Методичні рекомендації до проведення практичних занять
для студентів 3 курсу ОПІ бакалавр
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.036.
«Слов'янські мови та літератури (переклад включно),
перша – словацька»

Ужгород – 2022

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA A VEDY UKRAJINY
UŽHORODSKÁ NÁRODNÁ UNIVERZITA

Filologická fakulta
Katedra slovenskej filológie

Tetiana Lichtej

**DEJINY SLOVENSKEJ LITERATÚRY
OBDOBIA REALIZMU A MODERNIZMU**

Metodické odporúčania k praktickým cvičeniam

Užhorod – 2022

Ліхтей Т. В.

Історія словацької літератури періоду реалізму та модернізму: методичні рекомендації до проведення практичних занять для студентів 3 курсу ОПІ бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.036. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – словацька». Ужгород, 2022. 28 с.

Методичні рекомендації підготувала

Ліхтей Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри словацької філології УжНУ

Рецензенти

Балла Е. Ю. – кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури УжНУ

Петріца Н. М. – кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри словацької філології УжНУ

Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету Ужгородського національного університету, протокол № 2 від 13 жовтня 2022 року

ЗМІСТ / OBSAH

I. Úvod	5
II. Témy praktických cvičení	11
I. Osobitosti realizmu v slovenskej literature.	11
2. Svetozár Hurban Vajanský: poézia a próza	12
3. Dielo P. Országha Hviezdoslava	13
4. Próza Eleny Maróthy–Šoltésovej	14
5. Tvorba Terézie Vansovej	15
6. Próza Martina Kukučina.	16
7. Generácia neskorého realizmu.	17
8. Próza Boženy Slančíkovej Timravy	18
9. Jozef Gregor Tajovský: próza a dráma	19
10. Janko Jesenský: poézia a próza	20
11. Tvorba Ľudmily Podjavorinskej	21
12. Kraskova poézia a próza	22
13. Gallova modernistická tvorba.	23
14. Royova básnická a prekladateľská tvorba	24
III. Kontrolné otázky a úlohy	25

ÚVOD

O realizme v slovenskej literatúre (pozr. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S.31 – 36) môžeme hovoriť v rozpätí približne pol storočia – od osemdesiatych rokov 19. storočia, kedy susedí ešte s dozvukmi romantizmu, cez rozhranie storočí, kedy sa jeho autori spoluzúčastňujú na vytváraní pocitovej atmosféry fin de siècle, až po koniec tridsiatych rokov 20. storočia, kedy doznieva v kontexte modernizmov. V porovnaní s vyspelejšími literatúrami je jeho nástup v slovenskej literatúre oneskorený a poznačený do značnej miery politickou klímou stupňujúcej sa maďarizácie a celkovej nerozvinutosti slovenského kultúrneho života.

Za týchto okolností literatúra suplovala chýbajúce národné ustanovizne i ešte stále málo rozvinutý spoločenský život, čo sa odrazilo na jej vzťahu k realite: v dielach prvej generácie realistických spisovateľov ide preto skôr o realizmus «ideálny», realita v textoch týchto autorov je skôr odrazom ich želaní a predstáv, než zachytením skutočnosti. Umelecká sugescia romantických autorít spoločne s nepriaznivými podmienkami pre rozvoj národnej kultúry (najmä po rakúsko-uhorskom vyrovnaní r. 1867) spôsobili, že veľká časť literatúry zotrváva v poromantickom epigónstve a provincializme. Ani prvé výraznejšie generačné gesto autorov okolo almanachu Napred (1871) nepresiahlo tieto obmedzenia. Všeobecne uznávanými autormi v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch boli najmä D. Bachát, Viliam Pauliny-Tóth a Mikuláš Štefan Ferienčík. Ich tvorba bola súčasťou programu «kriesenia života národa». Títo autori predstavujú len čiastočné posuny na ceste k realizmu. Ich prínos sa obmedzil na jednotlivosti – charaktery, atmosféru, autenticnosť podania, no výsledný tvar bol ešte poplatný romantizujúcim schémam. Ich texty predstavujú konglomerát zložiek rozličnej proveniencie: stretáva sa tu ľudová mytológia s politickou ideológiou, anachronický historicko-romantický pátos so žurnalistickou satirou a sentimentálnym iluzionizmom.

Prvú realistickú generáciu predstavujú Svetozár Hurban Vajanský, Jozef Škultéty, Jaroslav Vlček (poslední dvaja najmä v literárnej kritike), s istým časovým odstupom potom o niečo mladší prozaik Martin Kukučín a v poézii Pavol Országh Hviezdoslav,

ktorý je síce Vajanského vrstovníkom, no svoj básnický zenit dosiahol v porovnaní s ním neskôr, čo tiež poznačilo jeho tvorbu parnasistickými prvkami. Vajanského básnický debut *Tatry a more* (1879) priniesol prvý výraznejší pokus o vymanenie sa zo zajatia tém, no predovšetkým foriem (nastolenie sylabotónického verša) postromantickej lyriky. Svoje hlavné úsilie však tento autor venoval vytvoreniu spoločenského románu, ktorý by vychádzal zo skutočnosti a skutočnosť zároveň ovplyvňoval v zmysle ideálnej národnej tendencie. Jeho prózy sa opierajú o reálnu skúsenosť autora aj o existujúce pomery, zároveň však voluntárna intervencia autora do zobrazovanej skutočnosti vedie k jej tendenčnému skresleniu (zväčša idealizujúcemu národné spoločenstvo). Pre všetkých troch najvýznamnejších predstaviteľov tohoto obdobia je spoločná snaha riešiť problém vodcovstva národného kolektívu, pričom každý prichádza s iným návrhom – pre Vajanského by tým prirodzeným vodcom mal byť reprezentant duchovnej elity zemianskeho pôvodu, Hviezdoslav a Kukučín ho nachádzajú, každý na svoj spôsob, v spojení drobného zemianstva s ľudovými vrstvami.

K prevládajúcej tendencii idealizácie národnej pospolitosti možno priradiť i prózy rozorvanej autorskej osobnosti Antona Bielka, tiež vedome sentimentalizovanú a idealizovanú prózu Terézie Vansovej, zameranú na získavanie slovenských čitateľiek, dielo Gustáva Maršalla-Petrovského, autora moderného veľkomesta a exaltovanej erotickej atmosféry vyšších vrstiev. Ani tvorba Eleny Maróthy Šoltésovej nebola v súlade s jej modernými názormi a nárokmi na skutočnú realistickú prózu, a preto sa tiež zaraďuje do zástupu epigónov S. H. Vajanského.

Kultivácia spoločenského jazyka, ktorú na reálnych základoch započali vo svojich prózach Kubáni a Laskomerský, našla svojho pokračovateľa vo Vajanskom. Ten však so svojimi predstavami o vysokej spoločnosti a vysokom jazyku oboje «kreacionisticky» dovedie do takej neživotnej podobe, že vzniknutú krízu literárneho jazyka i námetovú chimérickosť bude musieť M. Kukučín vyriešiť radikálnym príklonom k ľudovej reči i tematike. Vo svojich prózach sa zamerával na kultiváciu hovorového jazyka čerpaného z prostredia dediny – dedinský ľud je v prvej fáze jeho tvorby zároveň výlučným predmetom zobrazenia. Humorne harmonizujúci autorov pohľad však skrýva i hlbšiu osobnú psychologickú motiváciu hľadania životných

istôt v nemennom, tradíciami posvätenom živote dedinského kolektívu. Kukučínov model realizmu bol neskôr vnímaný ako kanonický, a predovšetkým voči nemu sa vyhraňovali nasledujúce generácie autorov.

Nástup ďalšej autorskej generácie a v istom zmysle aj začiatok rozpadu slovenského literárneho realizmu možno časovo situovať do roku 1889, kedy vyšla Ladislavovi Nádaši-Jégému v Slovenských pohľadoch novela Výhody spoločenského života. Tento rok by sa dal tiež považovať za rok otvorenia sa slovenskej literatúry európskemu kontextu. Moderné čítanie nastupovalo cestou polemiky s konzervatívnymi folklorizujúco-národnými fetišmi. Nový umelecký smer síce nevznikol, no dôraz na prioritu individuálneho zážitku a neopakovateľnosť výrazu dokázal zjednotiť na tvorivej základni viacero umeleckých osobností. Išlo o veľmi opatrné prenikanie nových umeleckých tendencií zo západnej Európy (zolovský naturalizmus), ale i z ruskej literatúry (naturálna škola). Pritom nové tendencie, prúdy a myšlienky nijako agresívne nevytesňovali staré, ale koexistovali s nimi.

V slovenskom ideovom priestore existovala ojedinelá predstava o konštituovaní národa – bola to predstava martinských kultúrnych dejateľov, že národ možno vytvoriť a formovať «zhora», samotnou silou umenia. Takáto koncepcia, ktorú rozpracovali Vajanský a Škultéty v štylizovane polemických Kritických listoch, vychádzajúcich v Orle (1880), kládla na umenie nesplniteľné požiadavky – prostredníctvom umenia sa mal konštituovať národ ako jednoliaty celok, vedený a usmerňovaný z martinského centra. «Martinčania» ponímali národ ako pasívny objekt svojho pôsobenia a v tomto jedinom bode sa s nimi zhodovali aj ich antagonisti na poli ideovom a umeleckom – hlasisti. Príslušníci tejto generácie, zoskupenej okolo časopisu Hlas (1898–1904), sa usilovali zrealizovať národnoemancipačné snahy prostredníctvom hospodárskeho pozdvihnutia národa. Ako členovia slovenského akademického spolku Detvan v Prahe a absolventi pražských vysokých škôl vychádzali z téz «realistickej» filozofie T. G. Masaryka – z konkretizmu, demokratizmu, aktivizmu a tzv. koncepcie drobnej práce, čím sa vedome postavili do opozície voči martinskému slavianofilstvu, fatalizmu a konzervativizmu. Materiálna bieda, celková zaostalosť a alkoholizmus boli na Slovensku sociálnym fenoménom, pred ktorým si spisovatelia a politici (a

hlasisti boli predovšetkým politici) nemohli zakrývať oči. Hlasisti mali úprimnú snahu podieľať sa na riešení týchto problémov, ich slabou stránkou boli sklony podriaďiť tomuto cieľu i umeleckú literatúru, čo ich viedlo k preferovaniu jej utilitárnej, tendenčnej a výchovnej stránky.

Kým «ideálny realizmus» prvej realistickej generácie charakterizuje Vajanského snahu o dovršenie nerealizovaných úloh romantizmu, umelecky zachytávaná realita predsymbolistickej generácie (Jozef Gregor Tajovský, Božena Slančíková Timrava, Janko Jesenský, Jégé) je zdanlivo minimalistickým programom «malých krokov» a skromných ambícií. Návrat k jednoduchým formám bol však u týchto autorov reakciou na výrazovú infláciu. Po veľkých epických syntézach svojich predchodcov prichádzajú títo «analytici» reality s čiastkovými sondami na ploche črty, poviedky, novely. Črta priniesla najmä prostredníctvom Tajovského obnaženú, «nízku» realitu, čo si «martinčania» okolo Vajanského vysvetľovali ako brutálne, neorganické «vyššieho» poslania umeleckej literatúry.

Tematico-štylistický voluntarizmus svojich predchodcov vnímala mladá generácia ako neadekvátny reálnej situácii, čo u každého z nich vyprovokovalo výrazné gesto žánrovej inovácie. Dejové konštrukcie veľkých epických celkov v nich vzbudzovali nedôveru, preto siahli do vlastných zážitkov a pocitov. Rekonštrukcia vlastného života pri zachovaní jeho epizodickosti, fragmentárnosti a otvorenosti sa stala jedným zo základných textových postupov a zároveň manifestáciou ich ponímania autentickosti umenia. Sú skôr analytikmi vnútra človeka ako syntetizujúcimi rozprávačmi dôležitých dejov. Ich postupy, preferujúce kondenzáciu, skratku, elipsu nie sú postupmi typickými pre román.

Druhový synkretizmus, ktorý sa na prelome storočí prejavoval napríklad prenikaním lyrických prvkov do prózy, urýchlil cestu literatúry od objektivizujúceho obrazu reality smerom k modernistickým experimentom, a je jedným zo znakov, ktoré u nás anticipovali novú slohovú epochu – fin de siècle alebo secesiu. Situovanie Timravy, Tajovského, Jesenského a Jégého do tohto kontextu má svoje oprávnenie, hoci sa v porovnaní so svojimi predchodcami presadzovali neagresívne. Univerzalizmus a ahistorickosť tvorby tejto predsymbolistickej generácie jej zabezpečoval bezbolestnú koexistenciu s avantgardnými smermi dvadsiatych rokov. Epické práce týchto autorov, ocitajúce sa na

rozhraní realizmu a moderny, prezentujú istú podobu realisticko-modernistického reflektovania životnej úzkosti v zajatí spoločenskej bezvýhodiskovosti. Svet zachytený ich očami je «posledný» svet rudimentárnych hodnôt, ktoré sa začiatkom storočia vytrácajú.

Kríza vedomia moderného človeka, spôsobená intenzívnym pocitom nemožnosti realizovať projekt vlastného života, zasiahla čiastočne už poslednú generáciu autorov, ktorých umelecké ťažisko tvorby možno situovať do predsymbolistického obdobia. Ešte výraznejšie, zmnožená o pochybnosť voči poznateľnosti sveta, sa prejavila na začiatku storočia v generácii básnikov Slovenskej moderny. Jej príslušníci (Ivan Krasko, Vladimír Roy, Ivan Gall, ale tiež J. Jesenský a i.) nadväzovali na európsky (a priamo tiež na český) symbolizmus, ktorého rafinovaný estetizmus bol azylom pred nezvládnuteľným svetom a zároveň výrazom pohrdania banálnym meštiakom, ktorý ten svet ovláda. Najmä v dvoch Kraskových lyrických zväzkoch *Nox et solitudo* (1909) a *Verše* (1912) s príznačnou básnikovou sebaspytujúcou, a predovšetkým sebaobviňujúcou dikciou sa nachádza esencia slovenského symbolizmu.

Obraz literatúry tohto obdobia však významne spoluvytvára aj mnohostranná osobnosť J. Jesenského, jedného z najkultivovanejších a štylisticky najsuverénnejších slovenských autorov vôbec. Cynická maska hrdinov jeho raných noviel a básnických poviedok upozorňovala na komplikovanú, často paradoxne uspôsobenú ľudskú psychiku. Ku kultivácii galantno-ironického konverzačného jazyka prispel vo *Veršoch* (1905), v anekdotických «malomestských» poviedkach sa tomuto «novoromantikovi» zasa podarilo umelecky rehabilitovať typ spoločenského (kaviarenského) rozprávania, ktorým sa slovenská próza (Kubáni) kedysi lúčila s romantizmom [Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S.31 – 36].

Cieľom a úlohou disciplíny je poskytnúť študentom komplex vedomostí z dejín slovenskej literatúry obdobia realizmu a modernizmu.

Prednášky budú zamerané na teoretické a literárnohistorické problémy literatúry daného obdobia s dôrazom na umelecké a kultúrno-spoločenské aspekty literárnej tvorby. Budú koncipované tak, aby zodpovedali požiadavkám na vykonanie skúšky z danej disciplíny.

Časť tém bude rozšírená a prispôsobená témam ročníkových prác. Ťažiskom bude analýza a hodnotenie umeleckých diel.

II. TÉMY PRAKTICKÝCH CVIČENÍ

Praktické cvičenie č. 1

Osobitosti realizmu v slovenskej literatúre

Plán

1. Obdobie realizmu v slovenskej literatúre: všeobecná charakteristika.
2. Výmena generačných názorov na prelome 60. a 70. rokov 19. storočia.
3. Zásady novej literárnej estetiky v sérii Kritických listov.
4. Vlčkova publicistická aktivita.
5. Literárnokritické a literárno-spoločenské časopisy obdobia realizmu.
6. Realistické tendencie v poézii obdobia realizmu.
7. Próza literárneho realizmu.

Literatúra:

1. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
2. Chmel R. Dejiny v dejinách. K storočnici Slovenských pohľadov. Bratislava, 1981.
3. Korešpondencia P. O. Hviezdoslava so S. H. Vajanským a J. Škultéty / Ed. S. Šmatlák. Bratislava, 1962.
4. Noge J. Žánrové problémy realistickej novely a románu v 80. a 90. rokoch. *Slovenská literatúra*. 1986. Roč. 33. S. 127–148.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 7–12.
6. Rosenbaum K. Geneza a základné črty Vlčkovej vedeckej metódy. In.: O diele J. Vlčka a F. Votrubu. Martin, 1982. S. 28–54.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009.
8. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 30–40, 534–536, 593–595, 610–611.
9. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 157–196.
10. Šmatlák S. Dve storočia slovenskej lyriky: Princípy novej básnickej estetiky. Bratislava, 1979. S. 147–157.
11. Šmatlák S. Jaroslav Vlček a formovanie estetiky slovenského literárneho realizmu. In.: O diele J. Vlčka a F. Votrubu. Martin, 1982. S. 7–15.
12. Števček J. Esej o slovenskom románe. Od realizmu k naturalizmu. Bratislava, 1979.

Praktické cvičenie č. 2

Svetozár Hurban Vajanský: poézia a próza

Plán

1. Životopis S. H. Vajanského.
2. Vajanský ako iniciátor realizmu v slovenskej literatúre.
3. Básnický debut Tatry a more.
4. Básnické zbierky Spod jarma a Verše.
5. Novely S. H. Vajanského.
6. Vajanského romány: tematika a problematika.

Literatúra:

1. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984. S. 47–111.
2. Čepan O. Štýl Vajanského prózy. In.: Próza slovenského realizmu. Bratislava, 2001. S. 52–54.
3. Čepan O. Vajanského sémantické gesto. *Tvorba*. 1991. Roč. 1. Oktober. S. 13–15.
4. Kusý I. Mladý Vajanský. Bratislava, 1984.
5. Kusý I. Zrelý Vajanský. Bratislava, 1992.
6. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 24–29.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 275–300.
8. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 478–481.
9. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 593–595.
10. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 196–201.
11. Števček J. Dejiny slovenského románu. Bratislava, 1989. S. 147–162.
12. Števček J. Esej o slovenskom románe. Bratislava, 1979. S. 73–82.
13. Turčány V. Náčrt k básnickému profilu S. H. Vajanského. *Slovenská literatúra*. 1962. Roč. 9. Č. 3. S. 265–287.

Praktické cvičenie č. 3

Dielo P. Országha Hviezdoslava

Plán

1. Životopis P. Országha Hviezdoslava.
2. Hviezdoslavova raná lyrika.
3. Epická poézia: všeobecná charakteristika.
4. Epická skladba Hájniková žena.
5. Hviezdoslavove Krvavé sonety.

Literatúra:

1. Biografické štúdie. 13. Martin, 1986.
2. Hégerová-Nováková E. Po stopách Hájnikovej ženy. Martin, 1967.
3. Mittelmann-Dedinský M. Laické pramene Hviezdoslavových «biblických» básní. *Slovenská literatúra*. 1983. Roč. 30. Č. 5. S. 419–429.
4. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 14–20.
5. Pišút M. Hviezdoslavova lyrika. In.: Pišút M. Otázky umenia. Bratislava, 1955. S. 189–225.
6. Popovič A. Ideológia v Hájnikovej žene. In.: P. O. Hviezdoslav. Text a kontext. Zborník. Dolný Kubín – Nitra, 1975. S. 42–70.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 83–107.
8. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 136–138.
9. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 228–230.
10. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 201–210.
11. Šmatlák S. Hviezdoslav. Básnik národný a svetový. Bratislava, 1969.
12. П. О. Гвездослав. Криваві сонети. У кн.: Антологія словацької поезії ХХ століття / Перекл., передм. та комент. Дмитра Павличка. К., 1997. С. 11–27.
13. П. О. Гвездослав. У кн.: Ліхтей Т. Слов'янська планида. Словацька поезія ХІХ–ХХ ст. у дискурсі українсько-словацьких літературних взаємин: монографія. Ужгород, 2010. С. 136–153.

Praktické cvičenie č. 4

Próza Eleny Maróthy–Šoltésovej

Plán

1. Životopis E. Maróthy-Šoltésovej.
2. Román Proti prúdu.
3. Memoárová próza Moje deti.
4. Šoltésovej tvorba v kontexte prózy slovenského realizmu.

Literatúra:

1. Čepan O. Próza slovenského realizmu. Bratislava, 2001. S. 85–93.
2. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
3. E. M. Šoltésowa. Zb. z vedeckej konferencie 14.–15. mája 1985 vo Zvolene. Martin, 1987.
4. Gbúr J. Realizmus v slovenskej literatúre. In.: Sedlák I. Dejiny slovenskej literatúry I. Martin, 2009. S. 482–483.
5. Kaššayová T. Elena Maróthy-Šoltésová. Martin, 1985.
6. Mináriková M. Šoltésovej denníkova biografía Moje deti. *Slovenská literatúra*. 1985. Roč. 32. Č. 5. S. 389–407.
7. Noge J. Žánrové problémy realistickej novely a románu v 80. a 90. rokoch. *Slovenská literatúra*. 1986. Roč. 33. S. 127–148.
8. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 12.
9. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 195–199.
10. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 249–251.
11. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 211–213.
12. Števček J. Dejiny slovenského románu. Bratislava, 1989.
13. Števček J. Esej o slovenskom románe. Od realizmu k naturalizmu. Bratislava, 1979. S. 163–182.

Praktické cvičenie č. 5
Tvorba Terézie Vansovej

Plán

1. Životopis T. Vansovej.
2. Vansovej krátke prózy.
3. Problematika románu Sirota Podhradských.
4. Vansovej tvorba v kontexte prózy slovenského realizmu.

Literatúra:

1. Čepan O. Próza slovenského realizmu. Bratislava, 2001.
2. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
3. Gbúr J. Realizmus v slovenskej literatúre. In.: Sedlák I. Dejiny slovenskej literatúry I. Martin, 2009. S. 482–483.
4. Noge J. Terézia Vansová a jej dielo. In.: Drahé postavy. Bratislava, 1978. S. 439–458.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 13.
6. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 300–305.
7. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 601–602.
8. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 212.

Praktické cvičenie č. 6
Próza Martina Kukučina

Plán

1. Životopis M. Kukučina.
2. Kukučínove poviedky a novely: všeobecná charakteristika.
3. Poviedka Rysavá jalovica.
4. Poviedka Neprebudený.
5. Novela Mladé letá.
6. Románové diela.

Literatúra:

1. Čepan O. Kukučínove epické istoty. Bratislava, 1972.
2. Čepan O. Próza slovenského realizmu. Bratislava, 2001.
3. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
4. Juríček J. Martin Kukučín. Život pútnika. Bratislava, 1975.
5. Noge J. Martin Kukučín, tradicionalista a novátor II. Bratislava, 1975.
6. Noge J. Martin Kukučín. Epik života – život v epike. Martin, 1991.
7. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 20–24.
8. Pišút M. Martin Kukučín a jeho miesto vo vývine slovenskej literatúry. In.: Pišút M. Otázky umenia. Bratislava, 1955. S. 225–230.
9. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 168–188.
10. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 214–220.
11. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 322–325.
12. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 213–218.

Praktické cvičenie č. 7
Generácia neskorého realizmu

Plán

1. Tvorba na prelome storočí : všeobecná charakteristika.
2. Tematika a problematika.
3. Predstavitelia generácie.
4. Základné literárne časopisy.
5. Nástup modernistických tendencií.

Literatúra:

1. Čepan O. Próza slovenského realizmu. Bratislava, 2001.
2. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
3. Chmel R. Dejiny v dejinách. K storočnici slovenských pohľadov. Bratislava, 1981.
4. Gbúr J. Realizmus v slovenskej literatúre. In.: Sedlák I. Dejiny slovenskej literatúry I. Martin, 2009.
5. Miko Fr. Základné tendencie v štýle prózy na prelome storočia. *Slovenské pohľady*. 1970. Roč. 86. S. 48–57.
6. Noge J. Žánrové problémy realistickej novely a románu v 80. a 90. rokoch. *Slovenská literatúra*. 1986. Roč. 33. S. 127–148.
7. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 29–32.
8. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 31–40.
9. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 225–279.
10. Števček J. Esej o slovenskom románe. Od realizmu k naturalizmu. Bratislava, 1979.

Praktické cvičenie č. 8
Próza Boženy Slančíkovej Timravy

Plán

1. Životopis Boženy Slančíkovej Timravy.
2. Umelecké začiatky.
3. Prózy s autobiografickou hrdinkou.
4. Práce z dedinského prostredia. Novela Ťapákovci.
5. Polemika s realistickou poetikou.
6. Problematika románovej novely Všetko za národ.

Literatúra:

1. Božena Slančíková Timrava, Koloman Banšell. Zborník z ved. konferencie. Martin, 1990. S. 9–130.
2. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984. S. 309–368.
3. Mikulová M. Próza Timravy medzi realizmom a modernou. Bratislava, 1994.
4. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 32–37.
5. Petrus P. Listy Boženy Slančíkovej Timravy. Bratislava, 1994.
6. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 266–270.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 449–455.
8. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 568–571.
9. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 261–267.
10. Timrava v kritike a spomienkach. Bratislava, 1958.

Praktické cvičenie č. 9

Jozef Gregor Tajovský: próza a dráma

Plán

1. Životopis Jozefa Gregora Tajovského.
2. Prvé tvorivé obdobie (Poviedka Maco Mlieč a i.).
3. Druhé tvorivé obdobie (Poviedka Mamka Pôstková a i.).
4. Prózy inšpirované 1. svetovou vojnou. Zbierka Rozprávky z Ruska.
5. Tajovského dramatická tvorba.

Literatúra:

1. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984. S. 309–368.
2. Mikulová M. Tajovského obrodenecká moderna. Bratislava, 2005.
3. Palkovič P. Dialógy s Tajovským. Bratislava, 1982.
4. Palkovič P. Jozef Gregor Tajovský – realistický dramatik predprevratovej slovenskej dediny. Martin, 1972.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 37–39, 46–51.
6. Pašteka J. Modernistické tendencie v Tajovského dramatickej tvorbe. Martin, 1995.
7. Pišút M. Generačný profil J. G. Tajovského. In.: Pišút M. Otázky umenia. Bratislava, 1955. S. 230–265.
8. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 257–265.
9. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 432–440.
10. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 559–562.
11. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 269–272.
12. Tajovský v kritike a spomienkach. Bratislava, 1956.
13. Vydrová H. Jozef Gregor Tajovský. Personálna bibliografia. Martin, 1977.

Praktické cvičenie č. 10
Janko Jesenský: poézia a próza

Plán

1. Životopis J. Jesenského.
2. Básnická tvorba.
3. Krátka próza: všeobecná charakteristika.
4. Zbierka poviedok Malomestské rozprávky.
5. Problematika románu Demokrati.

Literatúra:

1. Čepan O. Stimuly realizmu. Bratislava, 1984.
2. Gáfrik M. Jesenského básnické juvenílie. In.: Štúdie o lyrike, literárnych vzťahoch a druhoch. *Litteraria III*. 1960. S. 85–132.
3. Janko Jesenský. Demokrati. Turčianský Sv. Martin, 1934. 295 s.
4. Marušiak J. Čo vsetko chápal a nechápal Janko Jesenský... In.: J. Jesenský. Koniec lásky. Bratislava, 2002. S. 143–148.
5. Miko Fr. Základné tendencie v štýle prózy na prelome storočia. *Slovenské pohľady*. 1970. Č. 3. S. 48–57.
6. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 40–43.
7. Panová E. Janko Jesenský v ruskom zajatí. In.: Príspevky k medzislovenským vzťahom. Bratislava, 1960. S. 143–164.
8. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 167–174.
9. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 257–260.
10. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 244–248.
11. Tomčík M. Malomestské rozprávky. Liptovský Mikuláš, 1996. S. 78–84.
12. Znie hudbou každý verš... / Zost., štúdiu, portréty a poznámky napísal S. Šmatlák. Bratislava, 1971. S. 38–82.

Praktické cvičenie č. 11

Tvorba Ľudmily Podjavorinskej

Plán

1. Životopis Ľ. Podjavorinskej.
2. Básnický debut Z vesny života.
3. Veršované skladby.
4. Charakter a problematika próz.
5. Tvorba Podjavorinskej pre deti.

Literatúra:

1. Gáfrik M. Básnické dielo Ľ. Podjavorinskej. In.: Na pomedzí moderny. Bratislava, 2001. S. 145–156.
2. Klátik Z. Album Ľudmily Podjavorinskej. Bratislava, 1978.
3. Klátik Z. Ľudmila Podjavorinská a detská literatúra. Bratislava, 1955.
4. Kusý I. Podjavorinská – prozaička. *Romboid*. 1972. Roč. 7. Č. 3. S. 48–52.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 43–46.
6. Prokešová V. Ústa bez úsmevu... In.: Ľ. Podjavorinská. Balady. Bratislava, 1988. S. 129–130.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 19. storočia / Zost. D. Hučková a R. Chmel. Bratislava, 2009. S. 223–225.
8. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 316–317.
9. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 444–446.
10. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 243–244, 259–261.
11. Šmatlák S. Dve storočia slovenskej lyriky. Bratislava, 1979.
12. Znie hudbou každý verš... / Zost., štúdiu, portréty a poznámky napísal S. Šmatlák. Bratislava, 1971. S. 23–37.
13. Под'яворинська Л. «Йожків жарт» та ін. У кн.: Петро Скунець. Моя азбука. Дитячі поезія та переклади. Ужгород, 2012. С. 73–141.

Praktické cvičenie č. 12
Kraskova poézia a próza

Plán

1. Životopis Ivana Krasku.
2. I. Krasko v kritike a literárnej vede.
3. Zbierka Nox et solitudo (1909).
4. Zbierka Verše (1912).
5. Kraskova próza.

Literatúra:

1. Gáfrik M. Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965.
2. Gáfrik M. Próza slovenskej moderny. Bratislava, 1993.
3. Krupa V. Metafora u Krasku. In. : Metafora na rozhraní vedeckých disciplín. Bratislava, 1990. S. 79–81.
4. Matuška A. Krasko. In.: Medailóny. Bratislava, 1960. S. 62–74.
5. Mikula V. Dva jazyky Ivana Krasku. In.: Hľadanie systému obraznosti. Bratislava, 1987. S. 30–43.
6. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 60–64.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 205–210.
8. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 310–312.
9. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 249–253.
10. Šmatlák S. Ivan Krasko 1876–1976. Bratislava, 1978.
11. Šmatlák S. Vývin a tvar Kraskovej lyriky. Bratislava, 1976.
12. Turčány V. Kraskova metafora. *Slovenská literatúra*. 1964. Roč. 11. Č. 2. S. 105–128.
13. Zambor J. Ivan Krasko a poézia českej moderny. Bratislava, 1981.
14. Znie hudbou každý verš... / Zost., štúdiu, portréty a poznámky napísal S. Šmatlák. Bratislava, 1971. S. 123–159, 185–226.
15. Иван Краско. У кн.: Ліхтей Т. Слов'янська планида. Словацька поезія ХІХ–ХХ століть у дискурсі українсько-словацьких літературних взаємин: монографія. Ужгород, 2010. С. 153–176.

Praktické cvičenie č. 13
Gallova modernistická tvorba

Plán

1. Životopis Ivana Galla.
2. Gallova poézia.
3. Gallova próza.
4. Gallovo dielo v kontexte literatúry slovenskej moderny.

Literatúra:

1. Brtáň R. Odmlčaný básnik Ivan Gall. Bratislava, 1935.
2. Gáfrik M. Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965.
3. Gáfrik M. Próza slovenskej moderny. Bratislava, 1993.
4. Miko Fr. Základné tendencie v štýle prózy na prelome storočia. *Slovenské pohľady*. 1970. Roč. 86. Č. 3. S. 48–57.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 64–66.
6. Pišút M. Roky a diela (state o Jesenskom, Kraskovi a Gallovi). Bratislava, 1961.
7. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 165–166.
8. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 249, 274.
9. Šmatlák S. Dve storočia slovenskej lyriky. Bratislava, 1979.
10. Znie hudbou každý verš... / Zost., štúdiu, portréty a poznámky napísal S. Šmatlák. Bratislava, 1971. S. 103–120.

Praktické cvičenie č. 14

Royova básnická a prekladateľská tvorba

Plán

1. Životopis V. Roya.
2. Básnická tvorba V. Roya.
3. Royova poetika.
4. Royova prekladateľská činnosť.

Literatúra:

1. Brezina J. Básnik Vladimír Roy. Bratislava, 1961.
2. Gáfrik M. Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965. S. 267–301.
3. Kelco P. Rým v poézii Vladimíra Roya. Trnava, 1945.
4. Krčméry Š. Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry (state o Podjavorinskej, Jesenskom, Kraskovi a Royovi). Výber z diela III. Bratislava, 1954.
5. Panoráma slovenskej literatúry II / Ed. Čúzy L. a kol. Bratislava, 2005. S. 66–67.
6. Pišút M. Motívy poézie V. Roya. *Slovenské smery*. 1934/35. Roč. 2. S. 307.
7. Slovník diel slovenskej literatúry 20. storočia / Zost. R. Chmel a kol. Bratislava, 2006. S. 338–340.
8. Slovník slovenských spisovateľov / Ed. V. Mikula a kol. Bratislava, 2005. S. 474–475.
9. Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava, 1999. S. 253–255.
10. Šmatlák S. Dve storočia slovenskej lyriky. Bratislava, 1979.
11. Znie hudbou každý verš... / Zost., štúdiu, portréty a poznámky napísal S. Šmatlák. Bratislava, 1971. S. 163–182.

III. KONTROLNÉ OTÁZKY A ÚLOHY

1. Životopis S. Hurbana-Vajanského.
2. Životopis P. Orságha-Hviezdoslava.
3. J. Gregor-Tajovský: krátka próza z predprevratových čias.
4. Ľ. Riznerová-Podjavorinská. Denník Z vesny života. Balady.
5. Životopis M. Kukučina.
6. Epická tvorba P. Orságha-Hviezdoslava. Skladba Hájniková žena.
7. Ľ. Riznerová-Podjavorinská a jej prozaická tvorba.
8. M. Kukučin. Literárne začiatky (jasenovské obdobie).
9. Prvá zbierka J. Jesenského Verše.
10. Literárna história a kritika v období realizmu.
11. Román Šoltésovej Proti prúdu.
12. Obraz chudobnej vdovy v Tajovského poviedke Mamka Pôstková.
13. Spoločenská a kultúrna situácia v r. 1890–1914.
14. Memoárová próza Šoltésovej Moje deti.
15. Literárna kritika: F. Votruba.
16. Slovenské literárne časopisy obdobia realizmu.
17. Ivan Gall: prozaická tvorba.
18. Kritické práce J. Vlčka.
19. Dramatické sponovatelia obdobia realizmu.
20. Malá próza I. Krasku (Svadba a i.).
21. Problematika Gallovej poézie.
22. Kukučinova poviedka Rysavá jalovica.
23. Problematika Podjavorinskej prózy.
24. Kritické práce J. Škultétyho.
25. Postavy poviedky E. Šoltésovej V čiernickej škole.
26. Charakteristika Kukučinovej poviedky Keď báčik z Chochoľova umrie.
27. Sociálne pozadie Gallovej prózy.
28. B. Slančíková-Timrava. Prvé prózy.
29. Kukučinová poviedka Neprebudený.
30. T. Vansová. Prvý román ženy-spisovateľky.
31. Umelecká próza S. Hurbana-Vajanského.
32. Poviedková a novelistická tvorba J. Jesenského.
33. E. Maróthy-Šoltésova: prvé prozaické práce.
34. Spoločensko-politická a kultúrna situácia v období realizmu.
35. Hviezdoslavove Krvavé sonety.
36. Poézia Ivana Krasku.
37. Životopis I. Krasku.
38. Charakteristika Jesenského prózy.
39. Kukučinova novela Mladé letá.
40. B. Slančíková-Timrava. Život a tvorba .
41. Poetická tvorba S. Hurbana-Vajanského.
42. T. Vansová: prvé prózy.
43. Román Demokrati J. Jesenského.

44. Cestopisná a memoárová próza S. Hurbana-Vajanského.
45. Tajovského prozaická tvorba v čase prvej svetovej vojny a po nej.
Rozprávky z Ruska.
46. B. Slančíková-Timrava a jej poviedka Ťapákovci (1914).
47. Kukučínová tvorba z pražského obdobia a bračských čias.
48. Literárnokritická a publicistická činnosť S. Hurbana-Vajanského.
49. Život a tvorba J. Gregora-Tajovského.
50. Prvotiny J. Jesenského v čase kežmarských štúdií.
51. Lyrické cykly P. Orságha-Hviezdoslava.
52. J. Jesenský. Život a tvorba.
53. M. Kukučín. Zbierka poviedok Dedinský román.
54. Basnické prvotiny a umelecké zrenie P. Orságha-Hviezdoslava.
55. Výmena generačných názorov na prelome 60. a 70. rokov 19. storočia.
56. Zásady novej literárnej estetiky v sérii Kritických listov.
57. Literárnokritické a literárno-spoločenské časopisy obdobia realizmu.
58. I. Krasko v kritike a literárnej vede.
59. Kraskova zbierka Nox et solitudo (1909).
60. Kraskova zbierka Verše (1912).

Variant 1

I.

1. Životopis S. Hurbana Vajanského.
2. Próza E. Maróthy-Šoltésovej.

II.

Praktická časť

3. Zakladajúca generácia realizmu tvorila v období:

- 1) 1860–1870; 2) 1870–1880; 3) 1870–1890; 4) 1880–1890; 5) 1875–1890.

4. O ktorej Vajanského zbierke S. Šmatlák píše, že je “významnou súčasťou prelomu vo vývine slovenskej poézie od štúrovského romantizmu k realizmu”?

- 1) Spod jarma; 2) Verše; 3) Tatry a more; 4) Rieka; 5) Breh.

5. “Otecko”, riekla, “zle sa ti vodilo?”

“Vilica moja, zle; stratené všetko, všetko!” – verzil zo seba a krčovite objímajúc svoju dcéru. Je to úryvok z diela:

- 1) Sirota Podhradských; 2) Demokrati; 3) Moje deti; 4) Bozk; 5) Oľga.

6. Prvý román slovenskej ženy-spisovateľky:

1) Šoltésová Proti prúdu; 2) Vansová Sirota Podhradských; 3) Timrava Všetko za národ; 4) Gregorová Vlňy duše; 5) Podjavorinská Ondráš.

7. Bol jedným z iniciátorov realizmu v slovenskej literatúre:

- 1) Krasko; 2) Gall; 3) Vajanský; 4) Jesenský; 5) Roy.

8. Vo svojom románe svojsky využil podnety ruskej realistickej literatúry (diela Gončarova, Turgeneva):

- 1) Vajanský Suchá ratolešť; 2) Kukučín Mat' vola; 3) Jesenský Demokrati;
4) Tajovský Matka; 5) Hviezdoslav Hajniková žena.

9. Svoju tvorbu začala veršami, uverejňovanými v Orle pod názvom Moje piesne. Ale ďalej pokračovala v próze:

- 1) Šoltésová; 2) Vansová; 3) Podjavorinská; 4) Timrava; 5) Gregorová.

10. V dedinke Lomnička prežila krutý úder – chorobu a smrť jediného syna Ľudovíta:

- 1) Vansová; 2) Šoltésová; 3) Timrava; 4) Podjavorinská; 5) Gregorová.

11. Svetozár Hurban Vajanský je autotom diela:

1) Čudní ľudia; 2) Za koho ísť?; 3) Matka Pôstková; 4) Svadba; 5) Bozk.

12. Ktoré dielo inšpirované 1. svetovou vojnou?

1) Malomestské rozprávky; 2) Krvavé sonety; 3) Na hradskej ceste;
4) Svadba; 5) Bozk.

13. “Dieťa moje, Viola moja”, šeptal chorý s pohľadom plným nežnej lásky, “ako sa rozlúčim s tebou?” Je to úryvok z diela:

1) Moje deti; 2) Sirota Podhradských; 3) Do konca; 4) Palenka; 5) Matka.

14. V poézii Istá kariéra

Verný je ako had,
stály ako luna,
ľúbostný ako kat...

Vajanský použil:

1) metonymiu; 2) prirovnanie; 3) antitézu; 4) inverziu; 5) tautológiu.

15. Pripojte k dielu autora:

1) T. Vansová;   1) Suchá ratolesť;
2) Vajanský;   2) Sirota Podhradských;
3) Kukučín;   3) Rysavá jalovica.